

Tarın qədrini bilən ustad

Fransız yazıçısı və səyyahı Aleksandr Düma Azərbaycana səfəri zamanı xalqımızdan gördüyü yüksək qonaqpərvərlikdən, təbiət mənzərələrindən necə heyrətləndiyi barədə geniş yazıb. Şamaxıda onun şəərəfinə verilən ziya-fət zamanı tarın səsinə elə heyran kəsilib ki, duyğularını gizlədə bilməyib: "Allahım, bir ağac parçasından, beş-altı simdən qopan bu hönkürtü, fəryad, ah-nalə, müxtəlif ovqatlar yaradan səs haradandır? Tar musiqi alətinin dünyada oxşarı yoxdur. Onun beşiyi isə Azərbaycandır!"

Musiqi tariximizdə bəzi hallar istisna olmaqla, tara həmişə böyük hörmət bəslənilib. Sadiqcanın, onun yetirmələrinin səs-soragı Şərq dünyasına yayılmışdı. Bu şanlı ənənəni daim uca tutanların, tara ürəkləri təpərlənən insanların arasında Məşədi Məlik Mansurov nəslinin qədersiz xidmətləri çağdaş dövrümüzdə də hörmət və ehtiramla yad olunur, xatırlanır. Xüsusən ustad tarzən, xalq artisti, özündən sonraya dəyərli nümunə, məktəb qoymuş Bəhram Mansurovun ifaçılıq qabiliyyəti, yetirmələrinə göstərdiyi qayğı dö-nə-dönə anılır. Oğlu, tanınmış bəstəkar Eldar Mansurov isə atasının ənim gününə babası Məşədi Süleyman bəy Mansurovun "Xatirələr" və atasının "Ömür qısa..." xatirələr toplusunu nəfis şəkildə çap etdirmişdir. Hər iki dəyərli hədiyyə sənətsevərlər tərəfindən maraqla qarşılanmışdır.

Bəhram Mansurovun "Ömür qısa..." kitabında oxuyuruq: **"Mən 1911-ci il fevral ayının 12-də Bakıda, İçəri-şəhər ünvanında dünyaya göz açmışam. Söz anlayan-dan musiqi eşitmişəm. Ana laylasından daha çox tar səsiylə yatıb-oyanmışam. Babam Məşədi Məlikin evində hər axşam musiqi məclisi qurulmuş. Həmin unudulmaz məclislərdə vaxtaşırı Xurşudbanu Nə-təvan, Üzeyir bəy Hacıbəyov, Nəcəf bəy Vəzirov, Həsən bəy Zərdabi, Mirzə Ələkbər Sabir, Mirzə Cəlil, Seyid Əzim Şirvani, Əbdürəhim bəy Haqverdiyev və başqaları iştirak edərmişlər. Ata-baba ocağımızda, bir növ, ailə ansamblı yaranmış. Məşədi Məlik kamança, həyat yoldaşı Soltanbəyim dəf, oğlu Süleyman tar çalarmış..."**

Yeniyetmə Bəhram musiqi məktəbində təhsil almısaydı da, o, mütləq tarzən olmalıydı. Çünki ağıl kəsəndən, söz anlayan evlərinə sənətkarlar görmüşdü, onların bənzərsiz çalğılarını, ifalarını dinləmişdi. Sözügedən xatirə kitabında özü etiraf edib: "Sadiqcanın barmaqlarının pərdələr üstündə necə gəzişməsinə, tarı balası kimi sinəsinə basmasına görənlərə, ifasını yaddaşında saxlayanlara heç bir diqqət qədrək deyildi". Daha sonra o, qeyd edib: dəstgah mugamlarında çalınan rənglərin əksəriyyəti Mirzə Sadiqın (Sadiqcanın - bu təxəllüsü ona Məşədi Məlik verib - T.M.) yaradıcılığıdır. Oyun - havaların "Turacı", "Ceyrani", "Uzundərə", "Tərəkəmə", "Vagzalı" - bunlar da Mirzə Sadiqcanındır.

Gənc Bəhram əsl sənət, həyat məktəbi keçirdi. Üzeyir bəy Hacıbəyov kimi canlı klassiki, demək olar, hər gün görür, onun şirin, yatımlı səsinə eşidir, tövsiyələrini dinləyirdi. İfaçılar Mirzə Fərəcdən, Şirin Axundovdan, Qurban Pirimovdan, Əbdülbəyir Zü-

laloğlu, Cabbar Qaryagdioglu, Məşədi Məmməd-dən, Ələsgər Abdullayevdən sevib-seçdiyi, könül açdığı sənətin sirrini öyrənə-öyrənə musiqi texnikumunu da bitirdi.

Artıq istedadlı, mahir ifaçı kimi tanınan Bəhram Mansurovun da həyatından, yaradıcılığında ikinci cahan savaşı yan keçməmişdi. Müharibə fəlakətdir. Doğrudur, o, əlinə silah götürüb ön cəbhəyə getməmişdi. Lakin arxada qələbə arzulanlardan, bu məqsəd uğrunda hər çətinliyə dözləndən, niğaran, narahat adamlara qayğı göstərənlərdən, təşkinlik verənlərdən biri olub. İmkani daxilində çətin, ehtiyac içində yaşayanlardan maddi köməyini əsirgəməyib. Könül oxşayan çalğısıyla gözələri yolda qalanların qüssə-kədərinə unutturub. "Ömür qısa..." xatirə kitabında oxuyuruq: "Uzun illər bir sıra görkəmli bəstəkar, xanəndə və ifaçılarla çiyin-çiyinə işləmişəm. Ordumuzun qaniçən faşistlərin üzərindəki qələbəsinə qədər respublikamızın müxtəlif rayonlarında "Azərbaycan konsert birliyi"nin tərkibində siyasi təşviqat briqadası ilə "qara kəğız" alanların, yol gözləyənlərin qarşısında say-sız-hesabsız konsertlər vermişik".

...Boya-başa çatdığım obada bir Şəkər nənə vardı. Onun madar oğlu Bahadırı da cəbhəyə aparmışdılar. Balasından başqa yaxın, dogma kimsəsi yox idi. Düzdür, kənd sakinlərinin hamısı ona ana, bacı kimi baxır, qulluğunda dururdular. Amma bala intizarı onun sinəsinə dag çəkmişdi. Gecə-ğündüz oğlu gətirdiyi yola baxmaqdan gözələrinin kökü saralmışdı, tor görürdü. Həsərdən belə bükülmüşdü, ayaqları tutulmuşdu. 1944-cü ilin may ayında "Azərbaycan konsert birliyi"nin nümayəndələri həmin ucqar kəndə gəliblərmiş. Oxuyan Xan Şuşinski, tərda müşayiət edən Bəhram Mansurov olub. Onlar görüblər ki, camaat qara paltarlı bir qadının başına dolanır, yanından kənara çəkilmir. Xan əmi məəttəl qalıbmış. İfadəli gözələriylə Bəhram müəllimə baxır. O da həmin qadına yaxınlaşır. Təşkinlik verib cibinə pul qoyur... Şəkər nənə ölüncən oğlunu gözlədi. Bir də yad bir adaman gördüyü qayğını unutmadi.

B.Mansurov istedadlı sənətkar idi. Onun ifasında "Rast", "Seğah", "Bayatı-Şiraz", "Qatar", "Çaharğah" və başqa mugamlarımız son dərəcə məhərrətlə, məlahətlə səslənib. Həmin nadir, orijinal ifalar illər ötür keçməsinə baxmayaraq, bu gün də qədirlən tamaşaçı-dinləyicilərin yaddaşlarında yaşayır. Uğurları, nailiyyətləri ilə yanaşı, tarzənin həyatını, yaradıcılıq fəaliyyətini Opera və Balet Teatrından ayrı təsəvvür etmək qeyri-mümkündür. O, ömrünün yarından çoxunu

bu sənət məbədi ilə ülfət-məhəbbət bağlamışdı. Neçə-neçə Leyli və Məcnunlara, Əslilər, Kərəmlərə sənətin doğru-dürüst yolunu göstərmişdi. Hüseyinqulu Sarabski, Xan Şuşinski, Yavər Kələntərli, Həqiqət Rzaeva, Zeynəb Xanlarova, Arif Babayev, Əbülfət Əliyev, Ələvsət Sadiqov, Qulu Əsgərov, Baba Mahmudoglu və başqaları Bəhram müəllimin solo ifası, müşayiəti ilə səhnədə uğurlar qazanıb, dəfələrlə sürəkli alqışlarla qarşılanıblar.

Arif BABAYEV, xalq artisti:

- O, gözəl ifaçı olmaqla yanaşı, həm də mehriban, qədirlən, qayğıkeş insan idi. Yaradıcı kollektivin üzvlərindən tez iş yerinə - teatra gəlirdi. İçəri keçəndən təgə-dincəyə qədər tarı əlindən yerə qoymazdı. Gileyni də, sevincini də ona danışardı. Bir gün həmyaşıdı, xalq artisti, illərlə dostluq etdiyi məhəmməd Xanlar Haqverdiyev yarızarafat-yarıcciddi ondan soruşdu: "A Bəhram, gəcə-ğündüz onunlasan, bezmirsən?" Bəhram müəllimin cavabı qısa, ancaq müdrik oldu: "Can sirdaşı adamı bezdirməz" - dedi. Çoxları, o cümlədən mən də bilmədiyimizi ondan öyrənərdik. O, opera sənətini mükəmməl bilirdi.

Zeynəb XANLAROVA, xalq artisti:

- İnanın, istər kədərli, istərsə də sevincli anlarımda Bəhram Mansurov heç vaxt yadımdan çıxmır. Ondən çox yaxşılıqlar görmüşəm. O, təkcə tərda bizləri müşayiət etməirdi. Həm də mizanları, jestləri, səhnəyə gəliş-gedişləri, nüansları başa salırdı. Leylinin acınacaqlı taleyindən, ülvə və bəşəri məhəbbətindən, onun zəmanəsinin sərt adət-ənənələrindən elə maraqla, əhatəli danışardı ki, az qalırdı rejissor mizanı, onun verdiyi quruluş yaddan çıxsın. Bəhram Mansurov Opera Teatrı kollektivinin mayakı idi. İndin özündə də fəxr edirik ki, xalqımızın Bəhram müəllim kimi ustad ifaçısı, sənətkarı olub.

"Ömür qısa..." kitabında ustad sənətkarın bu qeydləri oxucuların diqqətini çəkir: "...Arzularım, niyyətlərim böyükdür. Ömrümdən, taleyimdən şikayətlənmirəm. Xoşbəxtəm. Xoşbəxtəm, ona görə ki, öz sevincimi, səadətimi xalqımla bölüşmüşəm. Gəncələrə, tələbələrimə, oğlanlarıma baxıb düşünürəm: görəsən, onlar mənim qoyduğum mirası - musiqini mənim kimi təbliğ edəcək, tarın qədrini biləcəklərmi?"

Yaxşı, yerində verilmiş sualdır. Cavab isə birmənalıdır: bəli, ustad, edirlər və bilirlər. Əzəli-əbədi beşiyinizdə rahatlıq tapın. Yaranışından üzün bəri könuüllərə zövq verən, qəlblərə hakim kəsilən tara yenə də istək, məhəbbət qədersizdir. Bu ənənə daim yaşayacaqdır.

Telman MEHDİXANLI, "Azərbaycan"